

gyományokról, jelzik a művészet, s egyben a magyar történelem új periódusát.

„Ha megkérdeznék, hogy mit akarok, hogy mit akar az a művészet (modern absztrakt művészet) akkor két óriás nevével kell válaszolnom: Bartók és Picasso. Egyik a zenében, másik a festészetben valósítja meg a népi, a humanum és az európaiság egységét. A fiatal modern magyar festészet néhány képviselőjénél is ezt a törekvést látom

derengeni, magam is erre törekszem. Ilyen értelemben akarunk folytatóik lenni. Ez a művészet a legmélyebb valóságot akarja kifejezni az élet szépségeivel, de poklaival együtt.” — írta Kornis Dezső Önéletrajzában (Európai Iskola, 1945.) — s ezzel híven fejezte ki a csoport tagjainak pozitív célkitűzéseit.

FÁBRY GYÖRGYÉNÉ

Basilides Sándor kiállítása

Diákkoromban két fiatal festő képei jelentették számomra az újat a művészetben. Kiállításokon lelkesedve kerestem képeiket és hosszan elnéztem, hogy újra és újra lássam belőlük: a kép nem a természet szolgája. A két Basilides testvér keleti lélekzetvételű festői világa ragadta meg az akkori gimnazista fiú képzeletét: finoman hajladozó vonalak írták körül a szegény emberek alakját, színek fátyoloztak rajtuk. Amilyenek a valóságban nincsenek, árnyalt tekintetükben a lét fájdalma rebbent, a tárgyak külön-külön éltek a képen mégis meghitt kapcsolatban voltak egymással. Más világ volt ez, mint amit akkori nagy mestereinknél láthattunk: rokona volt a Távolságnak, a korareneszánsznak és egyúttal Dosztojevszkij megaláztatásainak.

A két testvér közül Barna kezéből kihullott az eset s most, hogy Sándor kiállítását kell méltassam, nem tagadhatom, hogy még mindig fiatalságom elfogódottságával közelíték képeihez. Pedig azóta sok idő telt el, a festői tapasztalatom, művészeti iskolázottságom alakulása, tízezernyi festmény látása, a képek előtti megszokottság érzése, erősen tompítja bennem az egykori áhitatot. csak ritka alkalmakkor lobban az már

lángra. Nem tagadhatom, hogy most is felcsillant a szemem, amikor e kiállítás anyagánál nézésekör egy-egy régi képen azt a Basilides Sándort látom viszont, akit serdülőkoromban távolról tiszteltem.

Hitem most is, hogy amiket itt ma-gunk előtt látunk, nem pusztán képek, hanem egy festő életének stációi. Menjünk mentünkbe meg-megállván, el-elgondolkozván az egyes stációk előtt.

A nyitányt sötét háttér előtt felcsattanó fények adják, ám e fényekben hal-kan kergetőznek a szivárvány világos színei, éppen csak megérintik a vászon színeit s lazurjuk átmosódik a másikba. Kétségtelen, hogy Ballo Ede fegyelmezett rajzi követelményei után Rudnay Gyula indította útnak Basilides Sándort. A képet a szín és árnyék, a könnyed árnyékok nélküli súlyos atmoszféra fogta össze. A vastag olajfesték és a tüntdéri lazurok cilágában azonban a Mester — Rudnay — után csak epigon lehet az ember, másfelé tájékozódni!

A következő stáció: kísérlet a szabadulásra. A fiatal festő tekintetét a közelmúltról a nagy korareneszánsz elődökre veti, náluk keres megújulást. A kép minden pórusa egyenlő értékű

lesz, eltűnik a fény és árnyék drámája, helyette határozott, rajzos formákban jelennek meg a dolgok, s az eles körvonalon belül gyengéden, szintehogy egy-egy szín árnylatában bontakoznak ki a formák. Az elmesélő komolysága, mely hangja mondja-mutatja a dolgokat, akarcsak „mestereknel a régi reneszánszban.” Meghatottan figyeljük, hogy az első két stációban milyen mondhatatlan részvettei, hajlik az élet meggyötörtjei, szegényei, éhezői, reménytelenjei felé.

A harmadik stáció ismét csak kiütéressé a szebb, tisztább élet jegyében — elérés a faluhoz. Ebben az időben írja egyik felvidéki költőnk: „Minden reményünk a falu, s a parasztnak nevezett különös emberek.” (Győri Dezső) A műtermek és a régi mesterek sötétje helyett a képen is sokasodni kezdenek a nagy színfoltok, amelyek az egész felületet tiszta harmóniává nemesítik. Egészség és derű az emberben, egészség és derű a színekben.

Részjáték: Basilides nagyméretű, játékosan szép felületű gobelineket tervez, gobelinműhelyt vezet. Világos, virágokkal, régiesen hetyke alakokkal népesít be hatalmas falfelületeket.

Negyedik stáció (itt tart most Basilides Sándor) a természet színcsodáinak áhítata, hit az élet szépségében. Ám az, aki átment az előző stációkon, nem lehet képes arra, hogy átadja magát az impresszionista színkáprázat önmagáért ellesett szépségeinek. A humanum féltése, a szépség mélyebb rétegei felé forduló aggodalmas tekintet árnyalja a napfényben villanó színek csévegését. Ez a mély művészi etika teszi rokonává Ferenczy Károly művészetének.

E stációkban néha-néha a bohóc képzele kísért, a kendőzött világé, amelynek komédiázása mögött zokog a lélek. Nem a Bajazzók másodélménye ez, hanem az egyik testvér színészéle-

tén keresztül átélt jelkép. Ezzel az érzéssel kapcsolódik bele az európai művészet támaszvilágának áramkörébe.

Más és más világokon vándorolva keresi önmagát Basilides Sándor a festő. Milyen lesz vajon az emberi színjáték stációin keresztül készülődő végső kibontakozás? Mi is az az egyetlen festői mondanivaló, amelyért érdemes volt a szüntelen munkálkodás örömei s gyötrelmei között újra és újra megküzdenni a képpel, az emberi élet festett jelképével? Basilides Sándor egyéniségében van valami mélyen áhíthatos vonás, festőélete során pedig meghódította az európai pikktúra kifejező eszközeit. Valami ötvözet, valami tündéri szintézis készülődik egyénisége és a festészet mély rétegei közt? Nem zavarjuk kérdéseinkkel, amelyekre a válasz nyilván festői ösztönében szunnyad s értelme fényében ébred.

Még sok, munkában eltöltött, eredményes esztendő reményében köszöntjük őt, akit most ünnepel szülőföldje: Balassagyarmat.

LÁSZLÓ GYULA

Basilides Sándor 1901. február 3-án született Balassagyarmaton. A Képzőművészeti Főiskolán tanult. A művész-képzőn Balló Ede és Rudnay Gyula voltak mesterei, az utóbbinak tanársegéde volt. 1925-ben olaszországi tanulmányutat tett. A tanárképzőt 1928-ban fejezte be, ahol a rajzpedagógia és vízfestő tanárának Baranski E. Lászlónak tanársegéde volt.

1929 óta tanít, 1937-től a mai napig a Képző- és Iparművészeti Gimnázium tanára. Az Ernszt Múzeumban (1926, 1932) és a Múcsarnokban (1940) volt gyűjteményes kiállítása. A korábbi dícsérő elismerései mellé 1955-ben a Munkaérdemérem, 1962-ben a Kiváló Tanár kitüntetést is megkapta.